

„The Right to Be Forgotten“ jako řešení problému permanence informací

Hana Šošolíková*

Abstrakt

Cílem tohoto článku je zamyslet se nad návrhem nového právního instrumentu „práva být zapomenut“, který je součástí návrhu nařízení Evropské komise o obecné ochraně údajů.¹ Dnešní realita online prostředí otevírá zcela nové možnosti pro porušování práva na soukromí. Účelem „práva být zapomenut“ je tedy výrazně posílit možnosti jedince, jak se domáhat ochrany svého soukromí v prostředí internetu. Stěžejní částí článku bude analýza „práva být zapomenut“, a to jeho významu, koncepcí a předpovědi budoucího vývoje.

Klíčová slova

právo být zapomenut, soukromí, osobní údaje, ochrana osobních údajů, nařízení o obecné ochraně údajů

Abstract

The aim of this article is to introduce the proposed new legal instrument of “the right to be forgotten” that is a part of the European Commission’s proposed General Data Protection Regulation. Today’s reality of the online world offers completely new possibilities for violation of data protection. The purpose of “the right to be forgotten” is to considerably strengthen one’s options how to effectively enforce data protection in the online world. The crucial part of this article will include an analysis of “the right to be forgotten”, namely its point and conception and it will also predict the future trend of this legal instrument.

Key words

right to be forgotten, privacy, personal data, data protection, General Data Protection Regulation

1. Úvod

Vnímání práva na soukromí, jakožto jednoho ze základních lidských práv, prošlo s nástupem dnešní internetové doby značnými změnami. Jedním z následků je prudký nárůst veřejně dostupných informací. Tato skutečnost ve spojení s permanentí těchto informací má za následek prakticky znemožnění tyto informace zapomenout. Lidská vlastnost zapomínat je ale přirozená. Mozek není kapacitně přizpůsoben k tomu, aby reprodukoval

všechny informace, zkušenosti a zážitky. S procesem zapomínání je totiž pevně spojena schopnost odpouštět, a ta je nezbytnou komponentou života.² Odpouštění v mezilidských vztazích předchází konfliktům a umění odpustit sám sobě pomůže člověku zbavit se viny. Právě zapomínání je to, co člověku umožní odpustit a jít v životě dál. Odpouštění je tématem, které má význam již od nepaměti, což potvrzuje i to, že své místo mělo v křesťanství: „*A odpusť nám naše viny, jako jsme i my odpustili těm, kdo se provinili proti nám.*“³ Jedním z největších společenských problémů, které internet do dnešní doby přináší, je tedy právě to, že nám neumožňuje (případně výrazně ztěžuje) možnost informace smazat a zapomenout. Velice výstižně je tento problém vystihnout v citátu „*God forgives and forgets but the Web never does*“.

Dříve byla informace vázána na své fyzické zachycení, a tak ji její vlastník mohl suverénně kontrolovat (tj. i definitivně zničit) a měl tak nad ní právně i fakticky kontrolu (*ius possidendi*). Polčák uvádí, že ke skutečné ochraně vlastnictví informace je nutný charakter absolutního práva tuto informaci mít, z čehož se pak odvíjí oprávnění s informací disponovat nebo ji zničit. Ovšem nyní, v okamžiku, kdy osoba publikuje svou fotografii či jiný osobní údaj veřejně na celosvětové informační síti, tak nad tímto svým údajem fakticky ztrácí kontrolu. Dochází zde k rozporu právního a faktického stavu. Dle Polčáka z právního hlediska osoba stále tu informaci *vlastní*, ale fakticky nad ní nemá moc - nemůže ji kontrolovat. Dochází tedy k výraznému oslabení *ius possidendi* vlastníka.⁴ Následná možnost neomezeného kopírování a umísťování informace potom napomáhá její permanenci.⁵ Časová ztrátovost informací se tedy výrazně stáhla, ale lidstvo neprošlo dostatečným evolučním vývojem, aby se stihlo této změně adaptovat. Když člověk nemůže zapomínat, ztrácí se mu časová linka. Evropská unie má nyní ambice tento stav regulovat právem s názvem „*right to be forgotten*“,⁶ které má výrazně posílit možnosti jedince, jak se domáhat ochrany svého soukromí v prostředí internetu. Obsahem práva „*the right to be forgotten*“ je povinnost správce vymazat osobní údaje subjektu a zdržet se jejich dalšího rozšiřování v případě existence konkrétních taxativně vymezených

2 Souvislost zapomínání a odpouštění zmiňuje i Polčák. Uvádí, že restriktivní aspekt soukromí se váže k přirozené lidské vlastnosti zapomínání, která potom souvisí s další přirozenou lidskou vlastností - postupnou bagatelizací negativních zkušeností, tj. odpouštěním. Zmiňuje také skutečnost, že angličtina dokonce oba pojmy lexikologicky spojuje - *forgiving* a *forgetting*. Viz POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. ISBN 9788087284223. S. 335.

3 *Evangelium podle Matouše*. Kapitola 6, verš 12. [online]. [cit. 30. 3. 2013] Dostupné z: <http://www.bible.net.cz/>

4 Existují i odlišné názory na tuto problematiku podporující tezi, že informace nemůže být předmětem vlastnictví.

5 Viz POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. ISBN 9788087284223. S. 306.

6 V tomto článku je „*right to be forgotten*“ překládáno do češtiny jako „*právo být zapomenut*“. Z pohledu autora se ale nejedná o příliš výstižný výraz z pohledu českého jazyka, avšak tento překlad je použit v oficiálním českém překladu návrhu nařízení. Je možné, že v budoucnu při faktickém používání tohoto práva bude používán překlad jiný, vhodnější, například *právo na výmaz* nebo *právo na odstranění či likvidaci údajů*.

* Mgr. Hana Šošolíková je absolventkou Právnické fakulty MU. Ve svém studiu se zaměřovala především na problematiku práva na soukromí, ochrany osobních údajů a práva informačních a komunikačních technologií.

1 Tento návrh byl již blíže představen v Revue pro právo a technologie č. 5/2012 v článku Alžběty Krausové s názvem Evropská reforma ochrany osobních údajů.

situací nebo podmínek.⁷ Dle Evropské komise se jedná pouze o mírné rozšíření stávajícího právního konceptu, ale není možné popřít, že se jedná o jednu z největších hrozeb pro budoucí vývoj svobody projevu na internetu.⁸

2. Význam zapominání jako sociologického jevu

Internet zcela změnil podobu, kterou vnímáme lidské jednání, a naprosto proměnil dopady lidského jednání v průběhu času. Uvědomme si, že nyní, ve dvacátém prvním století, může například zaměstnavatel pár minut před začátkem pohovoru zadat do internetového vyhledávače jméno uchazeče a zjistit během jednoho okamžiku o něm takové množství informací, které by před patnácti lety bylo možné objevit pouze za pomoci služeb soukromého detektiva. Soudce Zdeněk Kühn v jedné ze svých statí trefně nazývá tuto skutečnost jako „nesnesitelnou lehkost zjišťování informací“.⁹ Stále rostoucí rozsah informační stopy člověka¹⁰ je to, co má za následek problém permanence informací a s tím spojené ztížení přirozené lidské vlastnosti zapomínat a odpouštět. Právo být zapomenut má pomoci toto vyrovnávat tím, že internet bude mazat, tedy „zapomínat“, určité informace. Informace, které by v „době předinternetové“ upadly po nějakém čase v zapomnění. A nyní kvůli své - můžeme říci „nesmrtelnosti“ tvoří trvalou překážku sociální interakce.¹¹

Zapominání je přirozená vlastnost člověka, která ovlivňuje percepci informací ve společnosti. Zapomínání v určité časové linii umožňuje člověku odpouštět, což je vlastně pro lidstvo přirozená postupná bagatelizace negativních zkušeností. Právo být zapomenut má být právní reakcí na tento sociologický jev. Má umožnit člověku, aby prostřednictvím státní moci mohl fakticky kontrolovat svou osobní informační stopu.¹² Evropský původ práva být zapomenut je možné hledat ve francouzském právu. Ve francouzské legislativě existuje tzv. „*le droit à l'oubli*“, možno přeložit jako „právo zapomnění“. Toto francouzské právo umožňuje odsouzeným po vykonání trestu a po jejich reintegraci do společnosti,

aby se ohrazovali proti veřejnému publikování informací týkající se jejich odsouzení.¹³

V souvislosti s důležitostí zapominání a odpouštění je nutné zmínit instrument českého právního řádu, který je svým smyslem blízký právu být zapomenut. Obecný pojem rehabilitace v právním smyslu znamená: „navrácení cti, bezúhonnosti, dobré pověsti nebo práv ospravedlněním.“¹⁴ Jedním z projevů rehabilitační zásady v trestním právu je institut *zahlázení odsouzení*,¹⁵ jehož důsledkem je, že se při splnění určitých podmínek na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, a informace o jeho odsouzení je dokonce vymazána v evidenci rejstříku trestů. Tato možnost pro pachatele nastává, pokud ukončil výkon trestu a následně vedl řádný život po určitý počet let (délka se odvíjí od závažnosti trestného činu). Základní myšlenkou tohoto institutu je skutečnost, že když pachatel vykoná trest, ke kterému byl odsouzen, neměl by potom už nést ve svém životě negativní důsledky s tímto trestem spojené. Dá se tedy říct, že by mu mělo být společností odpuštěno a jeho trestný čin by měl být zapomenut. Jedná se nejen o formální bezúhonnost dle rejstříku trestů, nelze ale opomíjet především jakési společenské stigma, které člověk, který vyjde z vězení, beze sporu ve společnosti má a nese si ho s sebou do budoucna, a tudíž mu značně ztěžuje začlenění do společnosti a také rozvoj osobního života. Je možné říct, že jedním z hlavních cílů zahlázení odsouzení je respektování práva na soukromí prostřednictvím jakéhosi *zapomenutí, příp. smazání minulosti*. Právo být zapomenut není institutem trestního práva ani nijak přímo nesouvisí se zahlázením odsouzení, nelze však popřít jisté koncepční spojitosti.

3. Právo být zapomenut jako právní institut

V listopadu roku 2010 Evropská komise zveřejnila zprávu o ochraně osobních údajů,¹⁶ ve které poprvé uvedla informace o úmyslu právně zakotvit právo být zapomenut. O dva roky později, v lednu 2012, evropská komisařka Viviane Reding veřejně oznámila záměr Evropské komise kodifikovat nové osobnostní právo „právo být zapomenut“ jako součást návrhu nového nařízení.¹⁷

7 K problematice viz AUSLOOS, Jef. *The „Right to Be Forgotten“ - Worth Remembering?* [online]. Computer Law & Security Review, 2012 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupný z: <http://ssrn.com/abstract=1970392>

8 ROSEN, Jeffrey. *The Privacy Paradox: Privacy and Its Conflicting Values. The Right to Be Forgotten*. [online]. Stanford Law Review, 2012 [cit. 30. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten>

9 Viz KÜHN, Zdeněk. *Ochrana soukromí v internetové době*. In ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Právo na soukromí*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. 212 s. ISBN 8021054492110. S. 119.

10 Informační stopou se zabývá také AMBROSE, Meg Leta. *It's About Time: Privacy, Information Lifecycles, and the Right to Be Forgotten*, 2012. Stanford Technology Law Review, Vol. 16, 2012 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupný z: <http://ssrn.com/abstract=2154374>.

11 POLČÁK 2012 op. cit., s. 335.

12 K drastickým proměnám soukromí, především rychlostem změn ve faktické realizaci soukromí, na které společnost není schopna reagovat, se vyjadřuje SOLOVE, Daniel J. *The Digital Person. Technology and Privacy in the Technology Age*. New York and London: New York University Press, 2004. 283 s. ISBN 0814798462.

13 ROSEN, Jeffrey. *The Privacy Paradox: Privacy and Its Conflicting Values. The Right to Be Forgotten*. [online]. Stanford Law Review, 2012 [cit. 30. 3. 2012]. S. 88. Dostupné z: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten>

14 HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*, 2. vyd. 2003. C. H. Beck, 2001.

15 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 30. 3. 2013]. § 105 a násl.

16 A Comprehensive Approach on Personal Data Protection in the European Union [online]. 2010 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_en.pdf

17 Viz Press Release. *Commission proposes a comprehensive form of data protection rules to increase users' control of their data and to cut costs for businesses* [online]. [cit. 30. 3. 2013] Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-46_en.htm?locale=en

3.1 Článek 17 Nařízení

Návrh nařízení věnuje právu být zapomenut článek 17, ve kterém jej vymezuje následovně: „*Subjekt údajů má právo požadovat od správce výmaz osobních údajů, které se jej týkají, a zdržení se dalšího šíření těchto údajů, zejména v souvislosti s osobními údaji, které subjekt údajů zpřístupnil v dětském věku.*“¹⁸ Dále následuje výčet důvodů, kterými toto právo podmiňuje. Mezi tyto důvody jsou zařazeny situace, kdy údaje už nejsou potřebné pro účely, pro které byly shromážděny nebo jinak zpracovány. Dále situace, kdy subjekt údajů odvolá svůj souhlas, na jehož základě byly údaje zpracovány nebo pokud vypršela lhůta pro uchování údajů, pro niž byl dán souhlas, a pokud neexistuje žádný další právní důvod pro zpracování údajů. Dalším důvodem může být námitka subjektu údajů proti zpracování údajů z titulu ochrany životního zájmu subjektu, případně neslučitelnost s nařízením z jiných důvodů. Pokud by tedy například uživatel Facebooku odvolal svůj souhlas, na jehož základě je Facebook jako správce zpracovává, Facebook by byl nucen smazat všechny osobní údaje daného uživatele, a to především ze všech svých databází a statistik. Následně by je tedy nemohl poskytovat pro komerční účely, a to ani v anonymní podobě. Z výše uvedeného odstavce je zřejmá snaha ochránit především děti a mladistvé, když implikuje vyšší míru ochrany pro děti, přičemž dle nařízení je dítětem *každá osoba mladší 18 let.*¹⁹ Zcela aktuálně byl Výborem pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci vypracován a předložen návrh legislativního usnesení, který přináší pozměňovací návrhy, které mají explicitně vyjádřit, že dítě nepoživá vyšší míru ochrany než dospělý. Důvodem pro tuto změnu je fakt, že rozumová vyspělost dětí, které jsou schopny mít uživatelský profil na sociální síti, zcela odpovídá rozumovému uvědomění si odpovědnosti za uveřejňování svých údajů a potenciálních důsledků. Z recitálu č. 59 má být zcela odstraněna věta: „*Toto právo je obzvláště důležité v případech, kdy subjekt údajů dal svůj souhlas v dětském věku, aniž by si byl v plném rozsahu vědom rizik spojených se zpracováním údajů, a později chce tyto osobní údaje zejména na internetu odstranit.*“²⁰ Přičemž je to odůvodněno tím, že požadavek, aby dětem byla věnována „zvláštní“ pozornost má pouze malou specifickou hodnotu. Původní znění mohlo vést k domněnce, že dospělým osobám je přiznávána menší ochrana.²¹ Dále také pozměňovací návrh přidává do recitálu větu „*Žádná zmínka o ochraně dětí v tomto nařízení by neměla být považována za nepřímý vyjádřený pokyn, aby se k ochraně osobních údajů dospělých osob přistupovalo s menší obezřetností než v případě, kdyby toto nařízení žádnou zmínku neobsahovalo.*“ Dle odůvodnění si děti zaslouží

zvláštní ochranu, což však neznamená, že si dospělé osoby zaslouží menší ochranu.²²

Druhý odstavec zakládá povinnost správci poté, co údaje zveřejnil, a subjekt údajů následně požaduje jejich vymazání. V takovém případě správce musí informovat třetí strany, které tyto údaje zpracovávají, že *subjekt údajů od nich požaduje vymazání všech odkazů na tyto osobní údaje či kopii a replikaci.*²³ Právě na toto ustanovení se vyskytuje nejvíce kritiky ze strany internetových poskytovatelů. Může docházet k takovým situacím, kdy osoba A zveřejní určitou nelichotivou informaci (může se jednat o text, fotografii aj.) o sobě na sociální síti a zpřístupní ji dobrovolně veřejnosti. Osoba B tuto informaci zkopíruje a zveřejní na svých webových stránkách. Osoba A po nějaké době informaci, kterou publikovala, smaže, a následně ji najde na webových stránkách osoby B. Podle tohoto článku bude osoba A moci shledávat odpovědnými za zneužití svých osobních údajů sociální síť a požadovat po ní smazání všech odkazů s touto informací. Je poněkud paradoxní, aby sociální síť zasažovala do webu osoby B a mazala z něj příslušnou informaci.²⁴ Jakým způsobem by měly být podobné situace řešeny, je poměrně diskutabilní. Osoba, která svůj osobní údaj veřejně publikuje na celosvětové informační síti, si totiž musí být vědoma možnosti velmi rychlého šíření této informace. Měla by zde platit jakási obecná prevenční povinnost, každý by si v zásadě měl počínat tak, aby veřejně nepublikoval osobní údaje, které nechce, aby byly dále šířeny. Právo na soukromí nemůže být jen garancí států, ale sám jedinec se musí chovat tak, aby zásahům do svého soukromí předcházel.

Třetí odstavec stanoví výjimky, za kterých správce nemusí osobní údaje smazat. Jedná se o situace, kdy je uchování osobních údajů nezbytné pro výkon práva *na svobodu projevu, z důvodu veřejného zájmu v oblasti veřejného zdraví, pro účely historiografického, statistického a vědeckého výzkumu.* Tyto výjimky jsou stanoveny poměrně široce. Posuzování, zda jsou naplněny, bude náležet Úřadu na ochranu osobních údajů a následně při soudním přezkumu se vždy soud bude nucen vypořádat s testem proporcionality a zvážit v každém případě jeho individualitu.

Následně se článek dostává do spojitosti s „*data retention*“, když uvádí další situaci, při které správce nemusí údaje mazat, a to v případě, kdy jejich uchování je nezbytné *pro splnění právní povinnosti správce uchovávat osobní údaje, které správce podléhá na základě práva Unie nebo práva členského státu.*²⁵ Jedná se zde vlastně o zákonem stanovenou výjimku, kdy může být omezeno právo na soukromí v rámci veřejného zájmu společnosti, například při vyšetřování trestných činů. Na tyto případy se tedy právo být zapomenut aplikovat nebude.

18 Nařízení čl. 17, odst. 1.

19 Nařízení čl. 4, odst. 18.

20 REDING, Viviane. *The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age* [online]. [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-26_en.pdf

21 *Návrh zprávy k návrhu nařízení* [online]. 2012 [cit. 30. 3. 2013].

Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/libe/pr/922/922387/922387cs.pdf

22 Tamtéž.

23 Nařízení čl. 17, odst. 2.

24 Problematikou se zabývá také AMBROSE, Meg Leta a Jef AUSLOOS [online]. *The Right to Be Forgotten Across the Pond*. 2012 [cit. 30. 3. 2013].

Dostupný z: <http://papers.ssrn.com/>

25 Nařízení čl. 17 odst. 3.

3.2 Evropské a americké pojetí vnímání soukromí

Právo být zapomenut bude v praxi dostávat do kolize právo na soukromí a svobody projevu, respektive právo na svobodný přístup k informacím. Tato základní práva musí být šetřena v maximální možné míře, proto budou v každém případě vystavena testu proporcionality, dle něž bude vždy individuálně rozhodnuto, které je v konkrétním případě významnější a zasluhuje si tak větší míru ochrany. Vnímání práva na soukromí v evropské a americké právní kultuře se značně liší. Obecně je možno uvést, že Evropa se hodně zaměřuje na ochranu soukromí, zatímco USA považuje za významnější svobodu projevu, která tam má hluboké kořeny. V ústavě USA není právo na soukromí vůbec výslovně zakotveno a neobjevuje se ani v jejích dodatcích. Avšak „*freedom of speech*“ jakožto svoboda projevu je výslovně deklarována v tzv. Prvním dodatku k ústavě USA.²⁶ Srovnávání koncepcí tradičních pojetí práv na ochranu soukromí v Evropě a v USA se věnuje mnoho odborníků práva na soukromí. Podle mého názoru nejvýstižněji to vysvětluje ve své odborné práci Robert Kirk Walker.²⁷ Uvádí, že v americké právní kultuře je pojímáno soukromí zejména jako aspekt osobní svobody („*aspect of personal liberty*“), zatímco v evropské spíše jako jedna ze složek důstojnosti jedince („*component of personal dignity*“). V americkém pojetí je tedy ochrana soukromí orientována primárně na hodnotu svobody a je zaměřena na ochranu občanů před nedovolenými zásahy státu (typická americká „domovní svoboda“). Zatímco evropské pojetí ochrany soukromí má primárně zajišťovat a chránit důstojnost jednotlivců a jejich veřejný obraz a pověst.²⁸ Právo má tedy člověka chránit před nechtěným veřejným odhalením jeho intimní sféry. K historii evropského vnímání soukromí se vyjadřuje dále Whitman a uvádí, že podle něj evropské zatížení na respekt a úctu k člověku je reakcí na evropskou historii, a to především ponižení, které lidé zažili ve spojení s nacismem.²⁹ Uvádí, že pro Evropu je vlastní důstojnost tak důležitá právě kvůli tomu nedůstojnému zacházení, které prožila před sedmdesáti lety („*dignity because of former indignities*“).

Z výše uvedeného je zřejmé, že odlišnosti ve vnímání soukromí jsou nezanedbatelné. Důkazem je i to, že v roce 1995 při řešení aktuálně platné směrnice týkající se ochrany osobních údajů 95/46/ES byla reakce ze strany USA více než kritická. Tato směrnice vyprovokovala kvůli ochraně údajů spotřebitelů řadu právních a obchodních konfliktů, což vyústilo v roce

2000 k uzavření tzv. *Safe Harbor Agreement*.³⁰ Tuto dohodu uzavřely mezi sebou Evropská unie a americké ministerstvo obchodu.³¹ Striktní pravidla pro zacházení s osobními údaji spotřebitelů, která zaváděla směrnice 95/46/ES, se značně lišila od tradičních amerických procedur se zacházením s údaji. To byl velký problém pro americké společnosti, které obchodovaly s Evropou. *Safe Harbor Agreement* byl tedy kompromisem.³² Je možné očekávat podobné snahy ze strany USA o vytvoření jisté dohody i nyní.

4. Právo být zapomenut a sociální sítě

Jeffrey Rosen, americký učitel práv,³³ publikoval článek s výstižným názvem: „*The Web Means the End of Forgetting*“. Uvádí v něm, že v současnosti se lidé musí naučit žít s tím, že v dnešní době internet nahrává a uchovává veškeré informace a nezapomíná žádné z nich. Jakýkoli post na Facebooku či Twitteru může být uchován na věky a poškodit uživatele měsíce či roky po jeho zveřejnění. Současná společnost si tuto skutečnost ale zatím není schopná reálně uvědomit. Příkladem těchto služeb jsou sociální sítě, které jsou postaveny na uživatelsky vytvořeném obsahu, tzv. UGC (*user-generated content*). Jejich obsah je specifický tím, že je veřejně publikovaný na webu prakticky okamžitě a nepodléhá nutnosti schválení administrátorem. Největší hrozbou z pohledu ochrany osobních údajů je skutečnost, že lidé využívají tyto sociální sítě k umístování dokumentů (fotografi, videí aj.), a to často i velmi intimní povahy. Uživatelé nedomyšlí důsledky a neuvědomují si, že i zveřejnění nevinně vypadající informace jim může v budoucnu přinést mnoho problémů. Nezajímají se o to, jakými způsoby je s jejich daty zacházeno, že jsou uchovávány a následně zpracovávány pro komerční účely.³⁴ Přestože si uživatelé myslí, že tyto služby jsou pro ně zdarma, tak ve skutečnosti si jejich provozovatelé berou jako protiplnění právě obsah, který uživatelé vytváří. Zjednodušeně řečeno je možné uvést, že uživatelům je umožněn přístup ke službě výměnou za práva k informacím, v praxi tedy za poskytnutí údajů o svém soukromí.³⁵ Poskytovatelé služby mají následně díky těmto údajům možnost co nejlépe působit na konkrétní cílovou skupinu, a tím zvýšit efektivnost reklamy, jejíž inzerce jim zajišťuje peníze.³⁶ Velice zajímavým dokumentem jsou podmínky

30 WHITMAN op. cit., s. 1156.

31 K *Safe Harbor Agreement* se v kontextu práva na soukromí vyjadřuje SCHWARTZ, Paul M. *The E. U. – US Privacy Collision: A Turn to Institutions and Producers* [online]. Harvard Law Review, 2012 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.harvardlawreview.org/symposium/papers2012/schwartz.pdf>

32 K *Safe Harbor Agreement* se vyjadřují také: SOLOVE, Daniel a Marc ROTENBERG. *Information Privacy Law*. Aspen Publishers, 2003. S. 734 a násl.

33 ROSEN, Jeffrey. *The Web Means the End of Forgetting* [online]. New York Times [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2010/07/25/magazine/25privacy-t2.html?_r=0

34 Zajímavé informace ohledně fungování reklamy a spolupráce s inzertny, včetně využívání údajů uživatele, uvádí Facebook zde: viz <http://www.facebook.com/about/privacy/advertising>

35 POLČÁK op. cit., s. 333.

36 Facebook v současné době řeší soudní spor týkající se soukromí, viz BOWMAN, Michele. *Facebook Users' Privacy Is Worth \$ 10 Each* [online]. Lawyers.com [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://blogs.lawyers.com/2012/12/>

26 Dodatek I. ústavy USA stanoví výslovný zákaz, aby Kongres vydával zákony, které by omezovaly svobodu slova nebo tisku.

27 WALKER, Robert Kirk. *The Right to Be Forgotten*. [online]. Social Science Research Network, 2012 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2017967

28 Což dokazuje i Evropská úmluva ve svém čl. 8, kde je zakotveno právo každého na *respektování svého soukromého a rodinného života*.

29 K tématu se podrobně vyjadřuje ve své práci WHITMAN, James Q. *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity Versus Liberty* [online]. Yale Law School. [cit. 30. 3. 2013] Dostupné z: http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1647&context=fs_papers S. 1156.

ochrany soukromí společnosti Facebook.³⁷ Mállokterý uživatel si je před založením svého profilu přečte. Kdyby tak učinil, a četl by opravdu velmi podrobně, zjistil by, že Facebook uchovává a využívá ke statistikám a následným reklamám veškeré údaje, a některé údaje nejsou z databází Facebooku smazány ani po deaktivaci a odstranění uživatelského profilu. Množství údajů, které Facebook uchovává, se stalo inspirací pro rakouského studenta práv Maxe Schremse, který založil iniciativu „Europe vs. Facebook.“³⁸ Dle Schremse je masové shromažďování osobních údajů Facebooku v rozporu s unijní legislativou, protože porušuje a nedodrжуje ochranu osobních údajů. Schrems z tisícistránkového spisu svých osobních údajů zjistil, že Facebook shromažďuje prakticky veškeré možné údaje. A to i po tom, co je uživatel smaže, například smazané posty, smazané zprávy poslané prostřednictvím chatu a mnohé další. Facebook také vede statistiky přihlašování uživatele ke svému profilu, a to včetně údajů o IP adresách nebo lokacích dle GPS v telefonu. Internetový portál *forbes.com*³⁹ uvedl, že součástí osobních údajů, které Facebook o svých uživateli uchovává, jsou také informace o všech počítačích, ze kterých se uživatel přihlašoval ke svému účtu, jak často, a také seznam všech dalších uživatelů, kteří se z tohoto počítače také přihlašovali.

Peter Fleischer, odborník na ochranu soukromí pracující pro Google, uveřejnil na svém blogu myšlenky týkající se práva být zapomenut a co bude znamenat v budoucnu pro ochranu soukromí na sociálních sítích.⁴⁰ Zamýšlí se nad situací, při které osoba sama zveřejní na internetu určité informace o své osobě. Má právo tyto informace definitivně zničit? Tyto případy zahrnují především Facebook a další sociální síť, kde uživatel má nad svými údaji údajně kontrolu a má možnost je upravovat, případně mazat. Jenomže se jedná výhradně o dispozici s online vzhledem profilu. Uživatel už neví, zda informace, které sám smaže, dále zůstávají v archívech sociálních sítí. Právo být zapomenut, tak jak jej navrhuje evropské nařízení, umožní uživatelům, aby měli přístup do těchto archivů a mohli si ověřit, zda informace byly skutečně smazány.

Sankce za porušení práva být zapomenut jsou dle nařízení velice vysoké. Orgán dozoru smí uložit pokutu až do výše 500 000 EUR, nebo v případě podniků až do výše 1 % jejich ročního celosvětového obrátu.⁴¹ Což

by pro Facebook, který měl za rok 2012 obrát 5 miliard dolarů,⁴² znamenalo poměrně znatelnou výši pokuty. Nutno také dodat, že roční obrát Facebooku má rok od roku výrazně rostoucí tendenci. Domnívám se, že je tedy poněkud zřejmé, proč má Facebook výrazně kritický postoj k evropské reformě ochrany osobních údajů, jak uvádí internetový portál *techcrunch.com*.⁴³ Facebook nazývá nařízení absurdním a nerealistickým. V případě, že nařízení vstoupí v platnost ve svém současném znění, Facebook bude nucen učinit zásadní změny v uchování osobních údajů svých uživatelů.

Z výše uvedeného je zřejmé, proč se Facebook tak obzvláště kriticky vyjadřuje k právu být zapomenut. Na jedné z tiskových konferencí ředitelka oddělení veřejného zájmu pro Facebook uvedla, že Facebook má výhrady především k právu být zapomenut,⁴⁴ a to z toho důvodu, že by tato právní úprava omezovala „*people's right to remember*“. Co si však pod tímto pojmem konkrétně představit, je poněkud diskutabilní.

5. Možnosti kontroly nad informacemi

V současné době český právní řád neposkytuje dostatečně účinné právní instituty, které by umožnily dotčeným osobám vymáhat nárok na odstranění konkrétní informace z internetu. Právní úprava je rozříštěna do více předpisů. Jednou z možností je žaloba na ochranu osobnosti dle OZ. Zde ovšem nastává problém, pokud je zásah do osobnosti způsoben anonymním uživatelem internetu. Žalobu v civilním řízení je totiž možné podat pouze na konkrétní osobu. Pouze pokud jednání dosahuje intenzity trestného činu, přichází v úvahu podat trestní oznámení na neznámého pachatele. Trestní zákoník vymezuje skutkové podstaty trestných činů proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství v ustanovení § 180 až § 184. V § 180 je trestný čin neoprávněné nakládání s osobními údaji, kde v odst. 3 písm. b) je výslovně uvedena možnost spáchání tohoto činu mj. i veřejně přístupnou počítačovou sítí. Dále je pro ochranu soukromí stěžejní § 184, který upravuje pomluvu. Základním pojmovým znakem trestného činu pomluvy je ovšem skutečnost, že se musí jednat o nepravdivý údaj. Pokud tedy určitá informace je nelichotivá až vulgární, ale pravdivá, skutková podstata trestného činu pomluvy není naplněna.

Zákon o ochraně osobních údajů poskytuje subjektu údajů možnost podat žádost na odstranění závadného

facebook-privacy-worth-10/

37 Všeobecné podmínky ohledně osobních údajů uvádí Facebook zde: http://www.facebook.com/full_data_use_policy#howweuse

38 FARIVAL, Cyrus. *How one law student is making Facebook get serious about privacy* [online]. Arstechnica.com [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://arstechnica.com/tech-policy/2012/11/how-one-law-student-is-making-facebook-get-serious-about-privacy/>

39 HILL, Kashmir. *Facebook Keeps A History Of Everyone Who Has Ever Poked You, Along With A Lot Of Other Data* [online]. Forbec.com [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.forbes.com/sites/kashmirhill/2011/09/27/facebook-keeps-a-history-of-everyone-who-has-ever-poked-you-along-with-a-lot-of-other-data/>

40 FLEISCHER, Petr. *Foggy thinking about the Right to Oblivion* [online]. [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://peterfleischer.blogspot.cz/2011/03/foggy-thinking-about-right-to-oblivion.html>

41 Viz nařízení čl. 79 odst. 5 písm. c) „Orgán dozoru uloží pokutu až do výše 500 000 EUR, nebo v případě podniků až do výše 1 % jejich ročního celosvětového obrátu, každému, kdo úmyslně či z nedbalosti: nedodrží právo být zapomenut nebo

právo na výmaz, nebo kdo nezavede mechanismy, kterými by zajistil dodržování lhůt, nebo kdo nepodnikne všechny potřebné kroky k informování třetích stran o tom, že subjekt údajů požaduje vymazání veškerých odkazů na své osobní údaje či veškerých kopií či replikací svých osobních údajů, podle článku 17.“

42 Informace o číselném údaji viz <http://www.marketwatch.com/investing/stock/fb/financials>.

43 LOMAS, Natasha. *Facebook Lobbying Europe On "Unreasonable And Unrealistic" Privacy Law Reform — But EC Commissioner Doesn't Sound Like She's For Turning* [online]. Techcrunch.com [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://techcrunch.com/2012/11/09/facebook-lobbying-europe-on-unreasonable-and-unrealistic-privacy-law-reform-but-ec-commissioner-doesnt-sound-like-shes-for-turning/>

44 BREWSTER, Tom. *Facebook Lobbies Brussels In Earnest On EU Data Privacy Proposals* [online]. Tech Week Europe [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.techweekeurope.co.uk/news/facebook-lobbying-eu-data-privacy-98645>

stavu. Tato zásada práva na opravu a výmaz („*principle of the right of rectification and erasure*“) je promítnuta do směrnice 95/46/ES, která stanoví povinnost členských států zaručit každému subjektu údajů právo získat od správce *výmaz nebo blokování údajů*, jejichž zpracování není v souladu se směrnicí.⁴⁵ V české právní úpravě této povinnosti odpovídá právo subjektu údajů stanovené v § 21 ZoOÚ.⁴⁶ To se vztahuje na situace, kdy subjekt zjistí, že správce provádí zpracování údajů, které je v rozporu s ochranou soukromého a osobního života nebo se zákonem. V takových případech může subjekt údajů po správci požadovat, aby odstranil takto vzniklý stav. Zákon výslovně uvádí, že odstranění závadného stavu může spočívat v *blokování, provedení opravy, doplnění nebo likvidaci osobních údajů*. Přičemž je pouze na volbě subjektu, kterou z možností si zvolí.⁴⁷ Takto konstruovaná právní úprava působí, že poskytuje subjektům poměrně vysokou ochranu. Pro ochranu ovšem realita až tak příznivá není. Jak je uvedeno v komentáři k ZoOÚ, tak správce není obsahem žádosti vázán a při vyřizování žádosti je tedy sám oprávněn posoudit, zda zpracování probíhá v souladu se zákonem či ne.⁴⁸ Dle mého názoru je tedy poměrně naivní očekávat, že ve sporných případech správce sám rozhodne o svém nezákonném zpracování. V praxi se tak děje pouze ve zcela zřejmých případech, při kterých evidentně došlo k pochybení ze strany správce. Také volba konkrétních způsobů, které správce k odstranění závadného stavu použije, záleží na jeho rozhodnutí. Jak bylo uvedeno, subjekt si může ve své žádosti zvolit, kterou možnost požaduje, ovšem pokud správce shledá jinou možnost vhodnější, tak ji může použít. Správce tedy ve skutečnosti není vůbec vázán žádostí, která by byla ze strany subjektu dle tohoto ustanovení podána. Správce má jedinou povinnost, a to *uvést zpracování údajů do souladu s požadavky ZoOÚ*.⁴⁹ Ve většině případů správce při hodnocení svého způsobu zpracování dojde k závěru, že je v souladu se zákonem a žádost subjektu tak nevyhodnotí k jeho spokojenosti. V praxi má subjekt dále možnost se se svým podnětem obrátit na ÚOOÚ.⁵⁰ Zde je ovšem důležité uvést, že se nejedná o orgán kompetentní k rozhodnutí sporu mezi subjektem a správcem. V případě rozporu se subjekt musí obrátit na soud a uplatňovat u něj svá práva na nápravu závadného stavu. V této souvislosti je nutné zmínit novelizaci ZoOÚ, která nabyla účinnosti k 1. 1. 2012. Před touto novelou, pokud správce nevyhověl subjektu v jeho požadavku odstranit závadný stav, tak měl subjekt údajů právo obrátit se na Úřad a požadovat po něm zhodnocení a rozhodnutí sporného případu. Ovšem dle právního názoru, který byl vyjádřen v důvodové zprávě novely,⁵¹ je Úřad ústředním správním úřadem a je

oprávněn pouze k dozorové činnosti a ostatní případy musí být výlučně v působnosti soudů. Dříve nebyla právní úprava zcela jednoznačná a docházelo k nejasnostem ohledně kompetence Úřadu. Od roku 2012 je už rozhodování při uplatňování nároků subjektu údajů svěřeno výhradně soudům.

Domnívám se, že současná právní úprava je v praxi pro běžného člověka složitá a úspěšnost vymahatelnosti v praxi není příliš vysoká. Česká právní úprava nereaguje dostatečně na zvýšený počet zneužívání osobních údajů, především v oblasti internetu. Úřad se v jednom ze svých stanovisek vyjadřoval ke své působnosti a uvedl, že jsou mimo jeho působnost *informace z blogů, zájmových webových stránek, nejrůznějších diskuzí anebo sociálních sítí*.⁵² A uvádí, že v takových případech zneužití osobních údajů by se osoby měly obrátit na soud.

Mít informaci pod kontrolou znamená moci rozhodovat o jejím výskytu, a domáhat se odstranění údajů, jejich dalšího zpracování apod.⁵³ Ovšem žádná právní úprava neřeší skutečnost, že právní nárok na odstranění údaje z internetu není fakticky příliš účinný. Přestože mohou být snímky na žádost dotčené osoby staženy, kdokoli si do té doby může pořídit jejich kopii a dále je šířit. Tuto skutečnost potvrdil i ESLP ve svém rozhodnutí ohledně mediálně známé kauzy prezidenta Mezinárodní automobilové federace Maxe Mosleyho.⁵⁴ Toto rozhodnutí dokazuje, že právo se svými restriktivními nároky nestačí reagovat na přirozenost informační sítě. Max Mosley byl v roce 2008 tajně natočen při erotických hrátkách s prostitutkami, při kterých byl oblečen do nacistické uniformy. Toto video zveřejnily bulvární noviny na svých internetových stránkách s poněkud vulgárním titulkem „*F1 boss has sick nazi orgy with 5 hookers*“. Mosley se žalobou domáhal finančního zado- stiučinění a odstranění videa z webu. Anglický soud ve svém rozhodnutí stanovil bulvárním novinám povinnost uhradit Mosleymu finanční kompenzaci. Avšak požadavku na povinnost novin odstranit toto video z webu nevyhověl. Odůvodnil to tím, že video je už tak široce rozšířeno po celé informační síti, že odstranění z webových stránek bulvárních novin by nevedlo k nápravě. Soud uvedl, že *i přestože je video protiprávní a ponižující, a není žádný legitimní veřejný zájem na jeho dalším zveřejnění, by příkaz k odstranění bylo zbytečné gesto*.⁵⁵ Nelze než s tímto rozhodnutím souhlasit, protože video bylo tak živelně rozšířeno, že jeho odstranění z jedné webové stránky by ničemu nepomohlo. Mosley se však s rozhodnutím nespokojil a obrátil se na ESLP. Argumentoval zde proti absenci institutu, na

souvisajících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 30. 3. 2013].

52 Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů č. 13/2012 [online]. Úřad pro ochranu osobních údajů. [cit. 30. 3. 2013] Dostupné z: http://www.uouu.cz/files/stanovisko_2012_13.pdf

53 POLČÁK 2012 op. cit., s. 331.

54 Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 5. 2011, věc 48009/08. Mosley v. The United Kingdom. In: HUDOC [právní informační systém] Council of Europe, European Court of Human Rights. [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104712>

55 K případu Mosley se vyjadřuje i POLČÁK op. cit., s. 334.

45 Směrnice 95/46/ES. Čl. 12 odstavec b).

46 MATES, Pavel a Eva JANEČKOVÁ. *Ochrana osobních údajů*. Praha: Leges, 2012. 206 s. ISBN 8087576128. S. 25.

47 KUČEROVÁ, Alena a kol. *Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011., 536 s. S. 279.

48 KUČEROVÁ, op. cit., s. 281.

49 KUČEROVÁ op. cit., s. 281.

50 ZoOÚ § 29 odst. 1 písm. c). „*Úřad přijímá podněty a stížnosti na porušení povinností stanovených zákonem při zpracování osobních údajů.*“

51 Důvodová zpráva zákona č. 468/2011 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých

jehož základě by v podobných případech měly internetové weby povinnost upozornit dotčenou osobu ještě před zveřejněním kompromitujícího materiálu, že tak hodlají učinit. ESLP to však zamítl. Hlavní precedenční význam tohoto rozhodnutí spočívá ve vyjádření zamítavého postoje k zavedení jakési prevenční oznamovací povinnosti v podobných případech. Rozhodnutí také potvrdilo, že právní řád nedokáže efektivně reagovat na permanenci informací v celosvětové informační síti. Dokladem je skutečnost, že předmětné video je stále na internetu k dispozici. Takže i když zcela nepochybně soud potvrdil, že se jednalo o závažné porušení Mosleyho práva na soukromí, tak pořád, i pět let po zveřejnění tohoto videa, si kdokoli může velice jednoduše přes internetový vyhledávač najít předmětné video a podívat se na něj. Dle mého názoru tento fakt Mosleymu nemůže nahradit ani ta nejvyšší finanční kompenzace.

Někteří lidé v USA se smířili s neschopností práva mít moc nad internetovou síť a rozhodli se bránit proti negativním informacím na internetu jiným způsobem než prostřednictvím veřejné moci. Posledních pár let existuje soukromá společnost *Reputation Defender*.⁵⁶ Ta se specializuje na údržbu a vylepšování online reputací, respektive všech informací, které je možné o konkrétní osobě na internetu nalézt. Roční ceny těchto služeb se pohybují od \$ 3000 až po \$ 15000. Tato finanční částka je tak vysoká nejen z důvodu jedinečnosti této společnosti, ale také pro případy, kdy je nutné si smazání informace tzv. *koupit*. V případě negativních údajů totiž společnost ihned vyzve poskytovatele webu, aby byly informace smazány, a poskytovatel ne vždy vyhoví. V takových případech společnost neváhá domluvit se na finanční kompenzaci pro poskytovatele spočívající v náročnosti, kterou mu odstranění informací přineslo. Společnost také na žádost klienta uveřejňuje pozitivní údaje napříč různými weby, případně je i vytváří, a umí zařídit, aby se tyto konkrétní webové stránky umísťovaly na předních příčkách vyhledávačů. Popularita a expanze této společnosti je jen dalším důkazem, že státní moc je v oblasti celosvětové informační sítě naprosto nedostatečná. Tato společnost těží také ze skutečnosti, že soudní spory často soukromí dotčené osoby mnohem více zmedializují a celé soudní řízení má opačný efekt (tento jev je nazýván „*Streisand effect*“ a bude podrobněji vysvětlen později).

6. Právo na soukromí vs. svoboda projevu

Při vymáhání práva být zapomenut se právo na soukromí bude vždy dostávat do testu proporcionality se svobodou projevu. Příkladem je mediálně známá americká kauza⁵⁷ „*Drunken Pirate*“.⁵⁸ Mladá americká učitelka, která na

svůj osobní profil na stránce MySpace zveřejnila fotografii, na které drží v ruce kelímek, na hlavě má pirátský šátek, evidentně se nachází na party a umístila tam komentář: „*Drunken Pirate*“ (opilý pirát). Součástí tohoto postu byl i odstavec, kde žena uvedla, že „si je vědoma toho, že někteří její studenti vědí o tomto jejím profilu a že nemá co schovávat“. Následně s ní byl na základě této fotografie ukončen pracovní poměr, jelikož údajně „vybízela své nezletilé studenty k pití alkoholu“. Na základě této skutečnosti jí nebylo umožněno získat na univerzitě pedagogický titul,⁵⁹ jelikož předpokladem byl určitý počet odučených hodin, což nesplnila právě kvůli nedobrovolnému ukončení pracovního poměru. Tato mladá učitelka se rozhodla žalovat školu pro porušení jejího práva na svobodu projevu. Soud ovšem rozhodl ve prospěch univerzity, a to opakovaně. Ve svém závěrečném rozhodnutí⁶⁰ soud definitivně zamítl její požadavky na přiznání titulu, který by jí umožnil v budoucnu vykonávat povolání učitelky. Žena se snažila zpochybnit názor, že fotografie má spojitost s pitím alkoholu. Během soudního řízení argumentovala mj. tím, že fotografie i post, který u ní byl uveden, má zcela osobní význam a byly určeny výhradně jejím nejlepším přátelům. Je nutné dodat, že předmětný post měl poměrně dvojsmyslný význam a ostatní učitelé z univerzity vypověděli, že podle nich v něm nepřímou útočí na svou nadřízenou. Žena ale tvrdila, že fotografie včetně komentáře i dalšího postu jsou chráněny svobodou projevu, tudíž děkan univerzity porušil zákon, když se při výpovědi opíral o tuto fotografii. Soud ale výslovně uvedl, že se nejednalo o porušení těchto práv. A to především kvůli tomu, že se post týkal výhradně jejich osobních záležitostí, jak sama uvedla, a nedotýkal se veřejného zájmu.⁶¹ Z rozhodnutí tedy vyplývá, že jelikož předmětná fotografie nezahrnovala informace, na kterých by byl veřejný zájem společnosti, tak zde není možné aplikovat první dodatek ústavy a svobodu projevu.⁶²

Evropská komise si je vědoma potenciálních zásahů do svobody projevu, které vyšší míra ochrany soukromí přinese. Návrh nařízení ve svém článku 80⁶³ totiž uvádí

59 KREBS, Brian. *Court Rules Against Teacher in MySpace 'Drunken Pirate' Case* [online]. The Washington Post [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z: http://voices.washingtonpost.com/securityfix/2008/12/court_rules_against_teacher_in.html

60 The United States District Court For The Eastern District Of Pennsylvania. Case 2:07-cv-01660-PD. [online]. Dostupné z: <http://voices.washingtonpost.com/securityfix/Decision%202008.12.03.pdf>

61 Rozhodnutí: „*So long as employees are speaking as citizens about matters of public concern, they must face only those speech restrictions that are necessary for their employers to operate efficiently and effectively*“. Dostupné z: The United States District Court For The Eastern District Of Pennsylvania. Case 2:07-cv-01660-PD. [online]. Dostupné z: <http://voices.washingtonpost.com/securityfix/Decision%202008.12.03.pdf>

62 V této souvislosti je nutné připomenout rozsudek českého Ústavního soudu, který se týkal informací ohledně členství soudců v KSČ a soud rozhodl, že informace takového rázu je pro společnost natolik veřejným zájmem, že převažuje nad právem na soukromí soudece. Viz Nález Ústavního soudu ze dne I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010 [online]. Dostupné z: nalus.usoud.cz

63 Nařízení čl. 80: „Aby se uvedlo právo na ochranu osobních údajů do souladu s předpisy upravujícími *svobodu projevu*, členské státy stanoví *odchytky a výjimky* z ustanovení o obecných zásadách v kapitole II, o právech subjektů údajů v kapitole III, o správci a zpracovateli v kapitole IV, o předávání osobních údajů do třetích zemí a mezinárodním organizacím v kapitole V, o nezávislých orgánech dozoru v kapitole VI a o spolupráci a jednotnosti v kapitole VII

56 Reputation Defender [online]. Dostupné z: www.reputation.com

57 The United States District Court For The Eastern District Of Pennsylvania. Case 2:07-cv-01660-PD. [online]. Dostupné z: <http://voices.washingtonpost.com/securityfix/Decision%202008.12.03.pdf>

58 Případu „*Drunken Pirate*“ věnuje celou první kapitolu MAYER-SCHÖNBERGER, Viktor. *Delete - The Virtue of Forgetting in the Digital Age*. Press Princeton and Oxford, 2009. ISBN 9780691138619.

dodatečná pravidla *pro právo na ochranu osobních údajů tak, aby se vvedlo do souladu s předpisy upravující svobodu projevu*. Zde dovoluje členským státům stanovit jisté odchylky a pravidla z určitých ustanovení, a to z důvodů pro zpracovávání osobních údajů prováděné *vylučně pro účely žurnalistiky nebo uměleckého či literárního projevu*. Domnívám se, že tyto výjimky by právě sociální sítě mohly v takových situacích využívat. Je tedy možné si představit situaci, kdy Facebook nesmaže fotografii, jelikož bude tvrdit, že se jedná o umělecký projev.

7. Praktická vynutitelnost a „Streisand effect“

V souvislosti s praktickou realizací a vynutitelností práva být zapomenut je nutné se ještě zmínit a zamyslet nad následky, které soudní řízení v podobných případech může přinést. Přínos soudních sporů je totiž poměrně diskutabilní. Dochází k jistému paradoxu, který je nazýván jako tzv. „*Streisand effect*“. Tento název se do praxe vžil podle mediálně velmi známého soudního sporu, jehož žalobkyní byla právě americká zpěvačka Barbra Streisand.⁶⁴ *Streisand effect* lze vysvětlit jako skutečnost, ke které dochází v případech soudních sporů, jejichž předmětem je narušení soukromí prostřednictvím určité snadno přenositelné informace. Typicky se jedná o fotografii nebo video, které jsou získány bez souhlasu a mnohdy i vědomí osoby, které se týkají. Dotčená osoba se následně snaží soudně domáhat svého práva na soukromí, přičemž její slavné jméno společně s dopady celosvětové informační sítě mají za důsledek medializaci případu, a tedy v konečném důsledku daleko větší míru narušení soukromí. Soudní spor americké zpěvačky Barbry Streisand se odehrál před deseti lety a jedná se o jeden z prvních případů týkající se narušení soukromí prostřednictvím osobního údaje zveřejněného na internetu. Její dům v Californii byl vyfotografován společností, která pořizovala snímky kalifornského pobřeží a následně je zveřejňovala na svých internetových stránkách. Jednalo se o letecké snímky, ovšem poměrně z blízké vzdálenosti, takže celé rozlehlé sídlo bylo podrobně zachyceno. Společnost tvrdila, že se jedná o historický a vědecký projekt mající za cíl vytvořit databázi pro účely výzkumu životního prostředí.⁶⁵ Dům byl ale na stránkách nejen publikován, ale i přesně identifikován, byla tam uvedena adresa a jméno Barbry Streisand. Streisand zveřejnění fotografie svého domu na internetu považovala jako výrazný zásah do svého práva na soukromí. Nejprve poslala společnosti dopis ve formě předžalobní výzvy. Tvrdila, že předmětná fotografie zveřejněná na internetových stránkách porušuje její *právo na soukromí, jedná se o pokus mít zisk z jejího jména, a ohrožuje její bezpečnost a požadovala, aby okamžitě*

*bylo zastaveno a upuštěno od fotografování, zobrazování a identifikování fotografií domu na webu, a také zveřejnění polohy jejího domu.*⁶⁶ Společnost ovšem fotografii ze svého webu neodstranila, tak Streisand přistoupila k žalobě, ve které adresovala tři žalované, jak fotografa (jako fyzickou osobu), tak dva internetové poskytovatele projektu. Ve svých žalobních nárocích Streisand požadovala finanční odškodnění v celkové výši 50 milionu dolarů a domáhala se soudního rozsudku, který *přikáže všem žalovaným, aby upustili od dalšího porušování práva na soukromí žalobkyně včetně dalšího zpřístupňování, rozšiřování nebo zneužívání polohy majetku a rezidence a jejich fotografií*. Soud žalobu zamítl a ve svém rozhodnutí uvedl, že *ochrana kalifornského pobřeží je záležitostí veřejného zájmu.*⁶⁷ Dále se zabýval mírou narušení soukromí, která nastala zveřejněním této fotografie. Soud se vyjádřil, že *fotografie více zachycuje kalifornské pobřeží než soukromí žalobkyně. Je zobrazen pouze náhled do zahrady domu, lze vidět bazén a tenisový kurt žalobkyně, ale jedná se o věci, které jsou v této oblasti naprosto běžnou součástí domů. Tudíž nestojí za více než letmý pohled.*⁶⁸ Ke zveřejnění svého jména u fotografie domu, na které si Streisand rovněž stěžovala, se soud vyjádřil, že tato identifikace domu je součástí její popularity. Zde se jedná o podobný argument, se kterým často pracují české soudy při rozhodování o žalobách na ochranu osobnosti, a to že slavná osoba musí snést vyšší míru zásahů do svého soukromí než běžný člověk. Celý soudní spor byl silně medializován a následkem bylo, že předmětnou fotografii jejího domu, kterou tak chtěla ochránit před veřejností, vidělo mnohem více lidí, než kdyby se do soudního sporu vůbec nepouštěla. Před začátkem soudního sporu měl web nízkou návštěvnost a předmětná fotografie byla údajně z webu stažena pouze šestkrát, zatímco po začátku soudního líčení stránku navštívilo 420 tisíc uživatelů během jednoho měsíce.⁶⁹ Fotografie také otiskla spousta novin a internetových serverů po celém světě.

Zveřejnění fotografie nebylo soudem zhodnoceno jako porušení práva na soukromí. Kdyby ale soud Streisand v jejím žalobním nároku vyhověl, naskytuje se mnoho dalších otázek. Např. jakou mírou by rozdělil finanční kompenzaci mezi žalované, tj. fotografa a internetového providera, kdo z nich by platil vyšší náhradu škody, nebo zda jsou odpovědni stejnou mírou. A mohla by Streisand požadovat finanční kompenzaci i po všech dalších internetových novinách, které v souvislosti se soudním sporem zveřejnily tuto fotografii? Dále se nabízí otázka, jak by soud rozhodl, kdyby se nejednalo o populární zpěvačku, ale o běžnou osobu, a jakým způsobem je vůbec „měřena“ popularita, a tedy její vliv na posouzení

66 Celé znění předžalobní výzvy viz California Coastline [online]. Dostupné z: <http://www.californiacoastline.org/streisand/threat.pdf>

67 Rozsudek soudu viz California Coastline [online]. Dostupné z: <http://www.californiacoastline.org/streisand/slapp-ruling.pdf>

68 Volný překlad autorky práce. Rozsudek soudu viz California Coastline [online]. Dostupné z: <http://www.californiacoastline.org/streisand/slapp-ruling.pdf>

69 Viz Streisand Effect [online]. Forbes, 2007. [citováno 30. 3. 2013]. Dostupný z: http://www.forbes.com/2007/05/10/streisand-digg-web-tech-cx_ag_0511streisand.html

pro zpracovávání osobních údajů prováděné *vylučně pro účely žurnalistiky nebo uměleckého či literárního projevu.*“

64 Rozhodnutí California Superior Court, ze dne 31. 12. 2003, případ číslo SC077257, ve věci Streisand v. Adelman et al.

65 Nutno zmínit, že společnost na svém webu zveřejnila více než tisíc leteckým snímek celého kalifornského pobřeží. Uváděla, že má za cíl dokumentovat pobřeží v různých časových intervalech a sledovat jeho geografické změny.

případu. Ještě více zajímavou oblastí je ovšem myšlenka, jak by se soud v roce 2003 vypořádal s kontrolou internetové sítě. Podobné případy se zcela jistě budou objevovat v Evropě po přijetí nařízení. Kdyby se podobný případ jako případ Barbry Streisand odehrával v Evropské unii po přijetí nařízení, zcela jistě by žalovaný mohl argumentovat čl. 17 odst. 3 nařízení, který stanoví, že správce není povinen údaje smazat v případech, kdy je uchování nezbytné pro výkon práva na svobodu projevu, z důvodu veřejného zájmu v oblasti veřejného zdraví, pro účely historografického, statistického a vědeckého výzkumu, pod což je možný výzkum mořského pobřeží prostřednictvím jeho fotografií podřadit. Domnívám se, že tento článek poskytuje poměrně široký okruh možností, proč určitou informaci uchovat, a je možné, že bude v budoucnu nadměrně využíván. Opět se zde nabízí otázka, zda státní moc a neustálá snaha o právní reformy na základě rozvoji informačních technologií mají vůbec šanci efektivní aplikace na současnou informační síť.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo především zamyslet se nad právem být zapomenut a možnostmi jeho praktické realizace. S ohledem na rozsah tohoto článku nebylo možné zaměřit se do hloubky na všechny problémy, které vyvstávají v oblasti s právem být zapomenut. Zásadní otázkou, která vyvstává v tomto kontextu, je to, zda právo na soukromí při vstupu do proporcionality s veřejným zájmem na tom, aby se nezapomnělo, má předpoklady pro to vyjít z tohoto souboje jako vítěz. Při faktické realizaci práva být zapomenut by nastala situace, kdy bychom my, jakožto společnost, ztratili spoustu důležitých informací. Podle mého názoru ve většině případů by byl spíše dominantní zájem společnosti na informaci. Během své práce mě stále více napadala myšlenka, zda je vůbec efektivní, že se legislativa snaží „zprovoznit“ zapominání tím, že bude legislativně upravena povinnost smazat informace z webu. Myslím, že bojovat s realitou permanence informací je boj s větrnými mlýny. Lidé se budou muset s postupem času naučit odpouštět bez přirozeného zapomenutí myšlenky, jako tomu bylo dosud. Je nutné, aby nastal tento sociologický jev a lidé si rozvinuli tuto schopnost. Zkrátka společně s technologickým vývojem musí dojít k sociologickému vývoji a lidé musí začít vnímat soukromí jiným způsobem. Podstata je, aby se společnost naučila, že existují instituce, které nám to zapominání ztěžují, a brala to v potaz při hodnocení ostatních lidí.

Současné znění článku 17 nařízení, které upravuje právo být zapomenut, bude s nejvyšší pravděpodobností změněno. Dle nejnovějších zpráv ze 7. března 2013 internetového zpravodajského portálu *Guardian*⁷⁰ nejsou některé členské státy nakloněny stávající úpravě práva být zapomenut a požadují jeho změnu. Po USA se přidaly i státy Evropské unie, a to především Velká Británie, Německo, Švédsko a Belgie. Je jisté, že vývoj práva být zapomenut ještě není ani zdaleka u konce.

⁷⁰ ARTHUR, Charles. *UK joins US in lobbying Brussels over data protection rules* [online]. The Guardian [cit. 9. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/technology/2013/mar/07/uk-us-eu-data-protection-rules>

Přehled použité literatury

Monografie, publikace, sborníky, odborné články

AUSLOOS, Jef. *The „Right to Be Forgotten“ – Worth Remembering?* Computer Law & Security Review, 2012. Dostupný z: <http://ssrn.com/abstract=1970392>

AMBROSE, Meg Leta. *It's About Time: Privacy, Information Lifecycles, and the Right to Be Forgotten*, 2012. Stanford Technology Law Review, Vol. 16, 2012. Dostupný z: <http://ssrn.com/abstract=2154374>

AMBROSE, Meg Leta a Jef AUSLOOS. *The Right to Be Forgotten Across the Pond*. 2012. Dostupný z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2032325

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*, 2. vyd. 2003. C. H. Beck, 2001.

KÜHN, Zdeněk. *Ochrana soukromí v internetové době*. In ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Právo na soukromí*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2011. 212 s. ISBN 8021054492.

MAYER-SCHÖNBERGER, Viktor. *Delete – The Virtue of Forgetting in the Digital Age*. Press Princeton and Oxford, 2009. ISBN 9780691138619.

POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. ISBN 9788087284223.

ROSEN, Jeffrey. *The Privacy Paradox: Privacy and Its Conflicting Values. The Right to Be Forgotten*. Stanford Law Review, 2012. S. 88. Dostupný z: <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox/right-to-be-forgotten>

SCHWARTZ, Paul M. *The E. U. – US Privacy Collision: A Turn to Institutions and Producers*. Harvard Law Review, 2012. Dostupný z: <http://www.harvardlawreview.org/symposium/papers2012/schwartz.pdf>

SOLOVE, Daniel J. a Marc ROTENBERG. *Information Privacy Law*. Aspen Publishers, 2003.

SOLOVE, Daniel J. *The Digital Person. Technology and Privacy in Technology Age*. New York and London: New York University Press, 2004. 283 s. ISBN 0814798462.

WALKER, Robert Kirk. *The Right to Be Forgotten..* Social Science Research Network, 2012. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2017967

WHITMAN, James Q. *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity Versus Liberty*. Yale Law School. Dostupné z: <http://law.yale.edu/>

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí California Superior Court, ze dne 31. 12. 2003, případ číslo SC077257, ve věci Streisand v. Adelman et al.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 5. 2011, věc 48009/08. Mosley v. The United Kingdom.

Elektronické prameny

Arstechnica.com [online]. Dostupné z: <http://www.arstechnica.com>

European Commission [online]. Dostupný z: <http://ec.europa.eu/>

European Journal of Law and Technology [online]. Dostupný z: <http://ejlt.org/>

European Union [online]. Dostupné z: <http://europa.eu/>

Forbes.com [online]. Dostupné z: <http://www.forbes.com/>

Harvard Law Review [online]. Dostupné z: <http://www.harvardlawreview.org>

Lawyers.com [online]. Dostupné z: <http://www.lawyers.com/>

Official Journal of the European Union. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu>

The Guardian [online]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk>

The New York Times [online]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/>

Stanford Law Review [online]. Dostupné z: <http://www.stanfordlawreview.org/>

Techcrunch.com [online]. Dostupné z: <http://www.techcrunch.com/>

Úřad pro ochranu osobních údajů [online]. Dostupné z: <http://www.uoou.cz/>

TechWeek Europe [online.] Dostupné z: <http://www.techweekurope.co.uk/>

The Washington Post [online]. Dostupné z: <http://voices.washingtonpost.com/>

Digitálna správa práv ako príklad možností regulácie kyberpriestoru

Robert Kutíš*

Abstrakt

Článok sa zaoberá právno-teoretickými aspektmi regulácie vzťahov v kyberpriestore. Základným cieľom článku je na základe poznatkov o vývoji v oblasti systémov digitálnej správy práv dôjsť k všeobecným záverom o možnostiach regulácie spoločenských vzťahov v kyberpriestore prostredníctvom technológií, či spolupôsobenia viacerých modalít regulácie a identifikovať partikulárne problémy, ktorých regulácia za pomoci technológií v praxi prináša.

Kľúčové slová

regulácia kyberpriestoru, digitálna správa práv, modalita regulácie, systémy regulácie

Abstract

This paper deals with legal-theoretical aspects of cyberspace regulation. The fundamental objective of the paper is to, with regard to the development in the area of digital rights management systems, assess the regulatory options of cyberspace regulation through technology, or interaction between multiple modalities of regulation and to identify particular problems which regulation through technology deliver in practice.

Key words

cyberspace regulation, Digital Rights Management, modalities of regulation, regulatory systems

* Mgr. Robert Kutíš, LL.M. je absolventom Právnickej fakulty Trnavskej univerzity, ako i programu Law and Technology univerzity v Tilburgu. Od septembra 2012 je interným doktorandom na Katedre teórie práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity. Do jeho oblasti záujmov patrí regulácie nových technológií, ochrana súkromia a osobných údajov a vybrané aspekty IP v ICT. Kontaktný e-mail: kutis.robert@gmail.com

1. Úvod

V prostredí, v ktorom dochádza k výraznej interakcii medzi technológiami, politikou a právom nadobúda diskusia o pozícii práva, štátnych zásahoch, politikách regulácie a celkovo o možnostiach samotnej regulácie nesmiernu dôležitosť. Osobitne to platí pre oblasť kyberpriestoru, ktorý svojou podstatou a neustálym vývojom nepretržite formuje pohľad na oblasť regulácie správania ľudí vo virtuálnom prostredí ako i na technológie samotné.

Hoci myšlienka vyzdvihujúca potrebu brať pri regulácii ohľad na nové technológie nie je nová a teda špecificky nereflektuje na digitálne komunikačné technológie, resp. Internet¹ v spojení s nie tak dávno započatým vývojom práve v oblasti kyberpriestoru nadobúda nové rozmery. Neuplynie deň, kedy by v súvislosti s týmto neprestajne sa meniacim priestorom nenarastal spoločenský dopyt po regulácii, či úprave novovzniknutých druhov a foriem vzťahov alebo dôsledkov jeho technologického vývoja. Prírodzene, naplnenie tohto dopytu vyžaduje značnú mieru invencie pri konštruovaní dizajnu regulácie kyberpriestoru, v rámci ktorého väčší význam nadobúdajú samotné technológie.

Ďalší text sa z toho dôvodu zameriava práve na jednu z foriem technológií a jej vývoj vo vzťahu k regulácii správania, konkrétne na systémy digitálnej správy práv a ich vývin v súvislosti s ochranou obsahu chráneného právami duševného vlastníctva, predovšetkým autorským právom a práv s ním súvisiacimi. Cieľom tohto textu je na základe poznatkov o vývoji v oblasti systémov digitálnej správy práv dôjsť k všeobecným záverom o možnostiach regulácie spoločenských vzťahov v kyberpriestore tak prostredníctvom technológií, ako i na základe spolupôsobenia viacerých modalít regulácie a identifikovať partikulárne problémy, ktoré regulácia za pomoci technológií v praxi prináša.

Z pohľadu takto určeného cieľa je potom možno text rozčleniť na dve hlavné časti. Kým prvá predkladá základné informácie o modalitách regulácie, systémoch digitálnej správy práv a predovšetkým mapuje vývoj používania jednotlivých modalít v oblasti ochrany obsahu v prostredí Internetu, druhá hodnotí tak pôsobenie týchto modalít v rámci skúmanej oblasti ako i všeobecné možnosti ich vzájomného spolupôsobenia – to na základe poznatkov získaných výskumom v oblasti vývoja digitálnej správy práv. Záverom text ponúka zhrnutie získaných poznatkov i nové teoretické východiská, ktoré volajú nielen po nadväzujúcom výskume, ale zároveň i po špecifikovaní hodnotového rámca pre nadchádzajúce systémy regulácie v prostredí kyberpriestoru.

2. Modalita regulácie a systémy digitálnej správy práv

Vychádzajúc z delenia metód, prostredníctvom ktorých možno usmerňovať ľudské správanie, tak ako ich opísal

1 Pozri: LEVIN, H., J. *New Technology and the Old Regulation in Radio Spectrum Management*. *The American Economic Review*. 56(1/2). 1966. pp. 339–349.